अस्य झलि पदान्ते च सस्य षत्वम् । पृतनाषाट् अन्यत्र न षत्वम् पृतनासाहम् इत्यादि ।

पृत्सुध पु॰ पृत्सु धीयते धा-कर्मणि धञर्थे क अलुक्स॰ । १संग्रामे निघण्टौ पाठान्तरम् ।

पृथ प्रक्षेपे चुरा॰उभ॰सक॰सेट् । पार्थयति-ते अपीपृथत् त अपपर्थत्-त । [अमरः ।

पृथक् अव्य॰पृथ-वा॰ककि । १भिन्ने २नानारूपे ३विनार्थे च ।

पृथक्त्व न॰ पृथक् इत्यस्य भावः त्व । वैशेषिकोक्ते पृथक्त्वबुद्धिसम्पादके गुणभेदे । तत्परीक्षा च कणा॰ सू॰ वृत्त्योर्दर्शिता यथा "तथा पृथक्त्वम्" सू॰ । "एकत्वतुल्यतयैकपृथक्त्वमपि साधयितुमाह अपोद्धार व्यवहारस्तावदस्ति इदमस्मात् पृथगन्यदर्थान्तरमित्याकारः अपवृज्यावधिमपेक्ष्य य उद्धारो निर्द्धारणं सह्यपोद्धारः तत्र च न रूपादि तन्त्रं व्यभिचारादवध्यनिरूप्यत्वाच्च । नन्वन्योन्याभाव एव पृथक्त्वम् इदमस्मात् पृथगन्यदर्थान्तरमितिवद्भिन्नमिति प्रतीतेरन्योन्याभावावलम्बनत्वात्, न, पृथगादिशब्दानां पर्य्यायत्वेऽपि नान्योन्याभावार्थत्वं तत्र पञ्चमीप्रयोगानुपपत्तेः इदमस्मात् पृथक् इदमिदं न भवतीति प्रतीत्योर्भिन्नविषयत्वात्, न चान्योन्याभाववानर्थः पृथक्त्वम् अघटः पट इत्यत्रापि पञ्चमी प्रयोगापत्तेः । ननु पृथगिति विशिष्ट इति प्रतीत्योरेकाकारत्वाद्वैशिष्ट्यमेव पृथक्त्वमिति चेन्न मैत्रस्य दण्डवैशिष्ट्यदशायां मैत्रात् पृथगयं मैत्र इत्यपि प्रतीत्यापत्तेः । एवं शब्दविशिष्टे व्योम्नि बुद्धिविशिष्टे चात्मनि पृथक्त्वव्यवहारापत्तेः । अतएव वैधर्म्यमपि न पृथक्त्वं पाकरक्ते घटे श्यामाद्घटात् पृथगयं घट इति व्यवहारापत्तेः तद्विरोधिधर्मवत्त्वमेव हि तद्वैधर्म्यं तच्च श्यामानन्तरं रक्ततादशायामपि । न च सामान्यमेव पृथक्त्वं सामान्यस्यावध्यनिरूप्यत्वात् जातिसङ्करप्रसङ्गाच्च । सन्मात्रवृत्तित्वे सत्तया, द्रव्यमात्रवृत्तित्वे द्रव्यत्वेनान्यूनानतिरिक्तवृत्तित्वापत्तेः" वृत्तिः । "एकत्वैकपृथक्त्वयोरेकत्वैकपृथक्त्वाभावोऽणुत्वमहत्त्वाभ्यां व्याख्यातः" क॰सू॰ । "नन्वेकमेकत्वं रूपादिभ्यः पृथक्पृथक्त्वमिति व्यवहारादेकत्वेऽप्येकत्वं पृथक्त्वेऽपि पृथक्त्वमेवं तत्र तत्रापीत्यत आह यथाऽणुत्वमहत्त्वे नाणुत्वमहत्त्ववती तद्व्यवहारस्तत्र भाक्तस्तथैकत्वैकपृथक्त्वे नैकत्वैकपृथक्त्ववती तद्व्यवहारस्तत्र भाक्त इत्यर्थः । कर्मभिः कर्माणि गुणैर्गुणाः इत्यपि दृष्टान्तसूत्रद्वयं पूर्वदृष्टान्तसूत्रेणैकवाक्यतापन्नमेवात्र भासते यथा कर्माणि न कर्मवन्ति गुणाश्च न गुणवन्तस्तथैकत्वैकपृथक्त्वे न तद्वती इत्यर्थः" वृत्तिः ।

पृथक्त्वचा स्त्री पृथक् त्वचा यस्याः । मूर्वायाम् । रत्नमा॰

पृथक्पर्णी स्त्री पृथक् पर्णान्यस्याः ङीप् । (चाकुलिया) क्षुपभेदे अमरः ।

पृथक्क्षेत्र पु॰ पृथक् भिन्नं क्षेत्रमुत्पत्तिस्थानमस्य । एकस्मात् पितुर्विभिन्नमातृजाते पुत्रे मिता॰ । [१भेदे २विशेषे ।

पृथगात्मता स्त्री पृथक् आत्मा स्वरूपं यस्य तस्य भावः तल् ।

पृथगात्मिका स्त्री पृथक् आत्मा स्वरूपं यस्याः कप् नलोपे कापि अत इत्त्वम् । व्यक्तौ । वह्नित्वेनैकरूपाणामपि वह्नीनां महानसीयत्वादिरूपेण तेषां स्वरूपभेदात् तथात्वम् ।

पृथग्जन पु॰ पृथक् भिन्नो जनो महाजनो यस्मात् । १नीचे २मूर्खे ३पामरे च अमरः । [अमरः ।

पृथग्विध त्रि॰ पृथक् भिन्ना विधा यस्य । नानारूपे

पृथग्बीज पु॰पृथक् बीजान्यस्य । भल्लातकवृक्षे (भेला) राजनि॰

पृथा स्त्री कुन्तिभोजकन्यायाम् कुन्त्याम् जटाधरः ।

पृथाज पु॰ पृथायां जायते जन-ड ७त॰ । १युधिष्ठिरादौ कुन्तीपुत्रे २अर्जुनवृक्षे राजनि॰ ।

पृथापति पु॰ ६त॰ । पाण्डुराजे त्रिका॰ ।

पृथिका स्त्री पृप्रथघञर्थे-क स्वार्थे क शतपद्याम् अत इत्त्वम् । शतपद्याम् शब्दमाला ।

पृथिन् पु॰ प्रथ-वा॰ किनि संप्र॰ । वेनपुत्रे पृथुनामके नृपे "पृथी ह वै वैन्यो मनुष्याणां प्रथमोऽभिषिषेचे" शत॰ब्रा॰५।३।५।४ "पृथी यद्वां वैन्यः" ऋ॰८।९।१० "लोकेऽस्य पृथुसंज्ञा" ।

पृथ(थि)(वि)वी स्त्री प्रथते विस्तारमेति प्रथ-षिवन् (षवन्) वा नि॰ संप्रसारणं षित्त्वात् ङीष् पृषो॰ वा ह्रस्वः । धरायाम् क्षितौ तद्गुणादिकं यथा "रूपद्रवत्वप्रत्यक्षयोगि स्यात् प्रथमत्रिकम् । गुरुणी द्वे रसवती द्वयोर्नैमित्तिकोद्रवः । स्पर्शादयोऽष्टौ वेगश्च द्रव्यत्वञ्च गुरुत्वकम् । रूपं रसस्तथा स्नेहो वारिण्येते चतुर्दश । स्नेहहीना गन्धयुता क्षितावेते चतुर्दश" । "तत्र क्षितिर्गन्धहेतुर्नानारूपवती मता । षड्विधस्तु रसस्तत्र गन्धोऽपि द्विविधो मतः । स्पर्शस्तु तस्या विज्ञेयो ह्यनुष्णाशीतपाकजः । नित्या नित्या च सा द्वेधा नित्या स्यादणुलक्षणा । अनित्या तु तदन्या स्यात् सैवावयवयोगिनी । सा च त्रिधा भवेद्देह इन्द्रियं विषयस्तथा । योनिजादिर्भवेद्देहमिन्द्रियं घ्राणलक्षणम् ।